

A fost odata, ca niciodata... povestea omului si povestea lumii.

Scurta istorie a povestilor

Irina Ionescu

Înainte ca desenele, picturile și cuvintele scrise să fie purtatoarele experiențelor, istoriei și mostenirii umanității, viul grai, transmiterea orală a acestora era singura modalitate de a păstra continuitatea identității umane de-a lungul generațiilor. Prin intermediul povestilor, cei bătrâni transmiteau celor tineri învățămintele și înțelepciunea, trecutul comunității devenind trecutul individului, servind, astfel, la creșterea coeziunii de grup. La nivel micro- al familiei de origine, ascultând povești despre copilăria sa pierdută în cotloanele îndepărtate ale memoriei greu de accesat, individul intră în contact cu acea bucată de timp care-l separă de existența uniformă și simbiotică, accedând la cea dominată de conștiința de sine. *Povestile ne dau măsura, calitatea, limitele și libertățile lumii în care trăim, și ne conturează imaginea în oglindă, atunci când încă nu știm că avem o reflecție proprie. Ele dau sens trecutului nostru, ne spun despre ce putem face în prezent, și trasează cărarile care ne pot purta către un viitor sau altul.*

Una dintre cele mai vechi povești cunoscute se regăsește printre legendele aborigenilor australieni, și vorbește despre fenomene naturale, găsim-le un sens, și despre moralitate. Povestea începe cu șapte femei care stăpneau și controlau focul și un anume bărbat, pe nume Wakala, care fura focul pentru el însuși. Lipsite de putere, cele șapte femei fug către cer transformându-se în "Constelația Cele Șapte Surori", în timp ce Wakala refuza cu brutalitate să împartă focul cu altcineva, batându-și joc ori de câte ori se ivea ocazia, strigând "wah, wah". Dintr-o furie de moment, arunca cu carbuni în niște oameni care-i cereau puțin foc, stărnind scantei care-l cuprind și îl ard de viu. În timp ce oamenii privesc înmărmuriți, trupul incinerat se transformă într-un corb, zboară într-un copac și începe să croncăne "wah-wah".

Prin aceste povești simple, bătrânii le comunicau tinerilor mesaje despre valorile

morale, despre reguli de conduita si despre consecintele nefaste daca acestea nu sunt respectate. De-a lungul generatiilor, povestile modeleaza comportamente si societati, idei si credinte. De asemenea, povestile contureaza directiile pe care tinerii le pot urma pentru a avea succes in viata cotidiana si in societate, in general. Le arata ce trebuie si cum trebuie sa faca pentru a fi acceptat in sanul familiei si al societatii.

Oamenii preistorici, pentru a transmite tehnicile de vanatoare urmasilor, se foloseau de povesti pentru a-i ajuta pe acestia sa inteleaga cand trebuie vanat un anumit animal, cand sa stea la panda si cum sa se fereasca de primejdii. Daca aceste informatii nu ar fi fost transmise (in conditiile in care nu exista scrierea, deci pe cale orala), specia umana ar fi disparut, nefiind capabila sa se adapteze mediului si schimbarii acestuia. Aastfel, povestile sunt vitale si corespunzatoare pentru insasi existenta noastra. Fara ele, am fi pierdut invataturile inaintasilor, fiind mereu pusi in situatia de a comite aceleasi greseli. Bineinteles, asa cum s-a demonstrat in experimentele pe cobai, experienta se inregistreaza in codul genetic, generatia ulterioara fiind mai bogata in cunostinte decat cea anterioara, insa daca ne-am fi bazat doar pe aceasta lenta evolutie, daca nu am fi fost ucisi de animale salbatice sau nu am fi murit de foame, oricum nu am fi evoluat pana la stadiu in care suntem. Michael Yapka, discutand despre eficacitatea folosirii metaforei in hopnoza, afirma: "povestile ca instrumente de invatare au fost principala modalitate de educare si socializare a oamenilor in decursul umanitatii."

Intorcandu-ne la legenda aborigena, descoperim un alt sens al povestilor, acela de a servi drept explicatii pentru lucrurile pe care nu le intelegem. Preistoricii inventau astfel de povesti despre fenomenele naturale, ale caror sensuri si legi nu le intelegeau. Astfel, focul era dominat de sapte femei, iar stelele de pe cer, reunite sub forma unei constelatii, nu erau decat aceste femei, izgonite si deposedate de chiar rostul lor. Chiar si astazi, cand suntem dominati de stiinta si s-au gasit raspunsuri la multe dintre intrebarile care-i framantau pe oamenii primitivi, fenomenelor naturale le-au luat locul, de exemplu, fenomenele naturale, in jurul carora planeaza aceleasi povesti si legende, tehnologia nefiind destul de dezvoltata pentru a le surprinde macar, daramite pentru a le explica. Odata cu cresterea capacitatii de a explora lumea, creste si complexitatea dezvaluita, fiind

necesare noi si noi povesti. Ca specie, avem nevoie de povesti pentru a ne explica originea si insasi lumea in care traim. Asa s-au nascut legendele si miturile cosmogonice, fiecare sistem filosofic si religios avand propria imagine asupra incipitului universului si a umanitatii. Iisu, Budha, Lao Tze si-au transmis invataturile, doctrinele, prin intermediul povestilor, a pildelor, nu prin predici filosofice. De ce? Pentru ca povestea, prin insasi structura si natura ei, face apel la modele de intelegere simple, si in acelasi timp lasa destul loc insighturilor, revelatiilor. O poveste, spusă la timpul, locul potrivit, de persoana potrivita, are mai mult impact asupra gandirii ascultatorului decat tomuri intregi de tratate si eseuri, intrucat reuseste, cumva, sa atinga esenta, indiferent daca caile care duc la ea sunt uneori mai intortocheate.

Reluand, Iisus, Buddha, Lao Tse... crestinism, buddhism, taoism. Trei sisteme filosofice si religioase, trei lumi culturale si ritualice diferite, fiecare cu regulile si perceptele lor. Avand acces la povestile de intelepciune care stau la baza filosofiei lor, putem deveni mai constienti de diferentele interreligioase si interculturale, dar in acelasi timp si de punctele comune, de acele noduri de confluenta spirituala, care fac ca demersurile de a accede la un plan superior de cunoastere, constiinta si evolutie sufleteasca sa se reuneasca si sa topeasca disputele, conflictele si neintelegerile doctrinelor.

Astfel, povestile contureaza si dau viata lumii in care traim, o creeaza si ii confera coerenta.

Daca povestea lumii noastre se bazeaza pe teoria creationista, ne putem trai vietile sub semnul fricii, al pericolului aruncarii in iad, dar in acelasi timp si cu speranta unei vieti de apoi in rai, daca faptele noastre ne duc catre acesta. Daca povestea lumii noastre este despre interconectivitatea tuturor fiintelor vii, ne putem trai vietile comportandu-ne cu grija si gentilete fata de tot ce este viu, si fata de planeta, de-opotriva. Daca povestea lumii in care traim este plina de conflicte intre religii si culturi, ne dezvoltam aceasta tendinta combativa, fiind din ce in ce mai mult dominati de ura si invidie.

In timp ce povestile definesc lumea, noi o putem vedea mai clar.

Intorcandu-ne la evolutia povestilor, si pastrand scopul lucrării de fata, psihologia, ca stiinta, si psihoterapia, ca latura aplicativa, curanta, a ei, au adus noi perspective interesante asupra importanteii povestilor si a rolului lor la crearea lumii, de data aceasta

interioare, a oamenilor. Momentan, sunt interesante de mentionat doua directii, apartinand a doua scoli de psihoterapie distincte in Romania, Scoala Experientiala si Cea cognitiv-comportamentalista, sub forma Terapiilor Scurte, si una ce apartine psihiatriei, sora psihologiei.

In cadrul Scolii Experientiale vorbim despre Analiza Tranzactionala, si teoriei despre scenariul de viata. In cartea sa "Ce spui dupa Buna Ziua?" Eric Berne dezvaluie cateva dintre modalitatile prin care putem avea acces la scenariul de viata, care pe de o parte ne-a fost "implementant" de catre parinti, este creat in functie de expectantele, mesajele, poruncile si permisiunile lor, si pe de alta parte este constructia noastra inconstienta, inca de cand suntem mici. Raspunzand la intrebarile "Care a fost povestea ta preferata cand ai fost mic?" "De ce?" "De unde ai auzit-o?" "Cine ti-o spunea cel mai des?" putem creiona intriga, conflictul, personajele si chiar si deznodamentul propriului basm, in care "am ales" sa traim, si pe care ne-am hotarat sa-l parcurgem, pana la final. De asemenea, Berne da si cateva decodificari ale celor mai uzuale povesti, cum este, de exemplu "Scufita Rosie".

In psihiatrie, se vorbeste uneori de sindromul "Frumoasa din padurea adormita", in cazul acelor femei scunfundate in depresie si pasivitate, care-si traiesc intreaga viata paralizate, adormite, in asteptarea acelu print care sa le readuca la viata. Metaforizand, putem spune ca avem de-a face cu o "catatonie sufleteasca", care-si va gasi deblocarea doar cand semnalul dorit va fi lansat- un sarut, care sa descatuseze potentialul si frumusetea interioara a persoanei. Contactul fizic erotic eliberator.

Terapiile Scurte cuprind trei orientari terapeutice principale, printre care si terapia narativa. A povesti, pentru a te vindeca, dar nu oricum, ci strategic si tintit. Aceasta forma terapeutica imbina tehnicile etapizate si rationale ale cognitiv-comportamentale cu maniera artistica si creativa a tehnicilor experientiale. Unul dintre exercitiile definatorii este "Romanul vietii", o tehnica in care clientul este invitat sa-si imagineze ca trebuie sa scrie romanul vietii lui- alege capitolele, numele lor, titlul romanului, si apoi experientele pe care vrea sa le redea. Este o modalitate buna de a puncta momentele relevante ale existentei, de a le da un sens, de a le conecta cu altele, rezultand o structura epica mai mult sau mai putin coerenta. Intriga si deznodamentul sunt extrem de importante, impreuna cu

tonalitatea afectiva si maniera in care romanul vietii este scris (la persoana intai, la persoana a treia?).

Iata, deci, cate de complexa este lumea povestilor, si cat de complexa este lumea noastra prin prisma ei. Povestile vorbesc despre noi, cei de acum, despre noi cei de ieri, si pot vorbi si despre ceea ce vom fi, in viitor. Ele detin cheia transformarii umanitatii, de la cele mai innegurate vremuri si pana in zilele noastre. Exista povestea unui indivit, povestea unei familii, a unei comunitati, a unei tari, a unei religii, a unei specii, a unei civilizatii. Nivelele de profunzime dar si de generalitate la care povestile pot patrunde sunt nelimitate. Natura are propria poveste, pe care ne-o sopteste in fiecare zi, odata cu rasarirea soarelui, acest mare capitol de incipit a tuturor lucrurilor, terminandu-se cu momentul in care apune si lasa loc lunii, moment in care in cartea planetei noastre incepe partea a doua a povestii...